

Därför faller även dagens murar

TOMAS OHLIN

TEMA Med en blocköverskridande allians mot öppenhet och en politisk retorik till bredden fylld av »andrum« och »flyktingpauser« så ter sig den liberala visionen om en gränslös värld alltmer avlägsen. Men Tomas Ohlin manar till förtröstan. Trend såväl som teknik talar för att framtiden trots allt kommer att vara ljus.

FÖR OSS SOM ÄR vänner av öppna system med allt färre gränser, både konceptuellt och geografiskt, är situationen med dagens flyktingströmmar särdeles svår. Tanken att bygga murar för att hindra människor från att förflytta sig är motbjudande. Hela vår sociala marknadsekonomi bygger på att människor, varor, tjänster och kapital kan röra sig fritt.

Kontroll av id-handlingar vid vårt lands gränser och staket vid stationer, är därför sannerligen ett besvärande ont. Det måste ses som något i hög grad tillfälligt. Nedräkning till avskaffandet pågår i våra sinnen.

Tyvärr är inte alla länder omkring oss lika övertygade om öppenhetens nödvändighet. Det byggs och underhålls murar på många håll. Avsikten är givetvis att med politik och fysiska begränsningar reglera dagens flyktingströmmar.

Ändå lever vi i en tid som fram till alldeles nyligen kännetecknades av allt färre gränser. Det har vitt och brett talats om globaliseringens effekter med ökad rörlighet och minskade hin-

der. För att vi ska kunna bedöma utvecklingens styrka kan skälen till detta analyseras. Visst har vi ökade kommunikationsmöjligheter, i form av allt snabbare fordon av olika slag. Men särskilt utvecklingen rörande datorer och datakommunikation har varit viktig. Samhällspolitiskt talas det ofta med viss kylighet om teknikens egen inboende kraft. Man menar att det är politiken som styr, inte tekniken och hjälpmedlen. Förvisso finns det fog för den uppfattningen.

Men ibland tar tekniken särskilt snabba steg, och ofta hjälper marknadskonkurrensen till. Framväxten av de digitala kommunikationssystemen har kommit att bli central på några decennier. Det är naturligtvis datorerna och internet som ligger bakom.

Men hur har detta påverkat våra stora samhällsiga system? Telefonnäten har ju funnits länge, i över hundra år. En trettioårig tillbakablick visar att datorernas införande i telesystemen snabbt kom att ge resultat, långt utanför de rent tekniska tillämpningsområdena. De gamla telemonopo-

»Vi kan förmodligen se fram emot att även politiska gränser kan komma att bryggas över. Gammal politisk geografi utmanas. Och därutöver, på sikt, även ideella modeller och – på mycket lång sikt – möjligen även religiösa gränser.«

len kunde inte hänga med i denna utveckling och blev utkonkurrerade av de stora dataföretagen. Datorernas flexibilitet och marknadskraft visade sig viktigare än monopolbyråkratier. I de digitala datorsystemen blev möjligheterna att logiskt avbilda och programmera inte bara effektiviteten utan även själva gränsöverskridandet snabbt en utmaning, i och med att programmeringsspråken blev allt mer flexibla och lättillgängliga. Allt fler gränssituationer kunde plötsligt avbildas och överbryggas. Ingen gräns fanns som inte kunde studeras i förstoringsglas och analyseras med skicklig programmering för att hanteras snabbara och skarpare.

DETTA AVBILDANDE AV gränssituationer gjorde att gränserna i sig blev allt mer tillgängliga för analys och brobygge. Alla gränser som kunde avbildas logiskt kunde bryggas över. Och det är mycket få gränser som inte kan avbildas logiskt.

Denna logiska kommunikationsutveckling är viktig eftersom den berör snart nog alla system som förmedlar information. De rent tekniska tillämpningarna har snabbt vidgats till typer av kommunikation som kännetecknas av allt högre grad av värdeaddition. Det rör den ekonomiska marknadsutvecklingen, det rör sociala system, det rör demokratin – med medborgardialoger i nästan alla svenska kommuner.

Många allt mer vidsträckta system berörs alltså av detta gränsöverskridande. Man kan se

det som en digital systemrevolution. Vi kan förmodligen se fram emot att även politiska gränser kan komma att bryggas över. Gammal politisk geografi utmanas. Och därutöver, på sikt, även ideella modeller och – på mycket lång sikt – möjligen även religiösa gränser. Allt som kan avbildas konceptuellt och logiskt, kan strukturellt förändras och öppnas upp.

Vi har alltså en fundamental konflikt. Murar och staket som byggs i dag utmanas av de gränsöverskridande krafterna. Vilka kommer att vinna?

Starka argument talar för att det brobyggande som vi skapar med de logiska nätverken som hjälpmedel, kommer att vinna. De murbyggande motkrafterna är grova och i detta sammanhang instabila.

Att gå segrande ur denna envig kan dock ta tid, naturligtvis särskilt för överbryggandet av de mest utmanande gränserna. Våra logiska och öppna sinnen styr oss dock tydligare än maktstyrande och gränsbyggande tendenser. Vi har passerat 1984.

Staketet vid Öresundsbron är sannerligen tillfälliga.

Tomas Ohlin var huvudsekreterare i Informations- och teknologikutredningen 1978-1981, Sveriges första stora IT-utredning, och kanslichef i regeringens första IT-kommission 1994. Ohlin var adjungerad professor vid Linköpings universitet 1999-2002.

tomas@telo.se